

BÖLÜM 11

ÖĞRENME KURAMLARINDAN ÖĞRETİM KURAMLARINA DOĞRU -ÖĞRETİMİ AYRINTILI SIRALAMA KURAMININ (THE ELABORATION THEORY OF INSTRUCTION) TEMELLERİ-*

M. Oğuz KUTLU¹

GİRİŞ

Öğretim bilimi alanı, öğretim yaklaşım ve yöntemlerinin anlaşılması, geliştirilmesi ve uygulanmasını temel alarak öğretim sürecinin daha etkili (daha kalıcı), daha verimli (daha az emek ve zaman harcanarak yapılması) ve daha ilgi çekici (motivasyon artışı) olmasını sağlamaya çalışır (Reigeluth, 1983). Öğretim bilimcileri, öğretimle ilgili araştırmaları temel alarak uygulayıcıların kullanabilecekleri, öğretimin başında belirlenen amaçlara ulaşılmasını sağlayacak öğretim yöntem ve yaklaşımlarını belirlemeyi hedeflemişlerdir. Ancak öğretim bilimi alanında genellikle geleneksel öğrenme kuramları ile öğretim kuramları net olarak birbirlerinden ayrı yaklaşımlar olarak algılanmazlar (Kutlu, 1999). Bir Öğrenme Kuramı ile bir Öğretim Kuramı arasındaki temel fark birincisinin öğrenme sürecine, diğerinin ise öğretim yöntemlerinin öncesine yönelik olmasından kaynaklanmaktadır (Reigeluth, 1983). Öğrenme kuramları öğrenenin özelliklerine odaklanmışken, öğretim kuramları öğretmenin ne yapacaklarına odaklanmaktadır. Başka bir anlatımla öğrenme kuramları daha çok Açıklayıcıyken (Descriptive) öğretim kuramları daha çok Yol Göstericidir (Prescriptive). Bu konuda Landa da (1983), öğrenme kuramları ile öğretim kuramları arasındaki farkı vurgulayarak, öğrenme kuramlarının daha çok öğrenenin içindeki parametrelerle ilgilendiğini, öğretim kuramlarının ise farklı öğretim yöntemlerinin öğretim sürecinde ne zaman kullanılacağını - veya kullanılmayacağını belirten yönergelerle ilgilendiğini ifade etmiştir.

Diğer taraftan Öğretim Tasarımı (Instructional Design) alanı da öğretimde yol gösterici (prescriptive) bir alan olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu alanın öncelikli amacı; belirlenmiş bir öğrenci grubu ve belirlenmiş bir öğrenme içeriği için öğrenci davranışlarında istenilen kazanımları oluşturmak amacıyla gerekli

* Bu Bölüm yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Doç. Dr. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Yönetimi AD. okutlu@cu.edu.tr.

- 4) *Sentezleyiciler*: Ders veya Ünite/Konu düzeyindeki sentezleyiciler ÖASK'ın dördüncü temel ögesidir. Sentezleyiciler şemalarla, şekil ve grafiklerle de gösterilebilir. Böylece içerik öğeleri karşılıklı olarak ilişkilendirilebilir ve anlamlı bütünler oluşturulabilir. Sentezleyicilerle yeni bilgiler öğrenenin var olan bilgilerine eklenebilir.
- 5) Gerektiği Kadar *Analoji (Benzetme)*: Öğrenenin önceki bilgileri esas alan “analojiler-benzetimler” de anlamlı öğrenme için kullanılabilir. Ausubel bu stratejiye “hooking (kanca atma)” adını vermektedir, burada “kanca” eski bilgiyle yeni bilginin ilişkilendirilmesini sağlar.
- 6) *Bilişsel Strateji Harekete Geçiricileri (Mnemonicsler/ Öğrenme kolaylaştırıcıları)*: Öğretimde resimler, diyagramlar, bellek güçlendiriciler gibi ipuçlarının kullanılması gereklidir. Bunu öğretmen de öğrencilere örnek olarak verebilir, öğrencilerin kendileri de geliştirip sınıfta paylaşabilir, böylece aktif öğrenme sağlanabilir.
- 7) Uygun Düzeyde *Öğrenci Kontrolü*: Bu öge öğrencinin derse aktif olarak katılmasını teşvik edebilmesi için kullanılmaktadır. Öğrenci Kontrolü öğrenenin öğretim süreci içerisinde yeni bir felsefe geliştirip sorumluluk ve yetki alması ve bilişsel olarak da aktif olmasını sağlamaktadır. Ancak bu ögenin kullanımında öğrencilerin belirli motivasyon düzeylerinde olmaları gereklidir. Örnek gerekiyor mu? Ek alıştırma yapılacak mı? Alternatif sunulara ihtiyaç var mı? Özetleme, sentezleme ve analogi öğelerini kullanmamı isteniyor mu? Öğretmenin öğretim hızı uygun mu (Adım Kontrolü)? Hatta önkoşulluluk özelliği olmayan derslerde işlenecek olan konulardan hangisinin şimdi öğretimini tercih edersiniz (İçerik Kontrolü)? Şeklinde öğrencilerin görüş ve düşünceleri de alınabilir.

KAYNAKLAR

- Hoffmann, S. (1997). Elaboration theory and hypermedia: is there a link? *Educational Technology* 3,1, 57-64.
- Karataş Coşkun. M. (1999). *Eğitime giriş dersindeki bazı kavramların kazandırılmasında öğeleri belirleme kuramı ile geleneksel öğretimin akademik başarı ve kalıcılığa etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karataş Coşkun. M. (2017). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (Ed. Doğanay, A. Ed.) 11. Baskı, s. 89- 140 (3. Bölüm), Ankara: Pegem Akademi.
- Köymen, Ü. (1996). Öğretim yöntemlerinin kuramsal temelleri ve tarih öğretiminden bir örnek, *Eğitim ve Bilim*, 20,100.
- Kutlu, M. O. (1999). *Öğretimi ayrıntılaşma kuramına dayalı matematik öğretimi ve bilgisayar destekli sunumun başarıya ve kalıcılığa etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Güncel Eğitim Bilimleri Araştırmaları III

- Kutlu, M. O. (2002). Öğretimi ayrıntılaşma kuramına dayalı matematik öğretimi ve bilgisayar destekli sunumun başarı ve kalıcılığa etkisi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı: 2, Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyum ve Fuarı Bildirileri 4,305-322.
- Landa N. L. (1983). *Instructional design theories and models*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, NJ.
- Ocak, M. A., Ağca, R. K., Topal, Deveci, A., Akçayır, M. (2015). *Öğretim Tasarımı- Kuramlar, Modeller ve Uygulamalar*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Reigeluth, C. M. (1983). *Instructional design theories and models. nj: hillsdale*, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Reigeluth, C. M., & Darwazeh, A. (1982). The elaboration theory's procedure for designing instruction-a conceptual approach. *Journal of Instructional Development*, 5(3), 22-32.
- Reigeluth, C. M. (1987). *Instructional theory in action*. NJ: Hillsdale, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Wilson, B., Cole, P.(1992). A critical review of elaboration theory, *Educational Technology Research and Development*, 40(3), 63-79.